

8.11.2016

Rôznorodosť foriem a podpory sociálnej ekonomiky - príklady dobrej praxe (sociálne podniky a sociálne družstvá)

BRUNO MACHIELS

- Belgicko má riešenie federálne ale niektoré na regionálnej úrovni,
- systém sociálneho zabezpečenia je riešený na federálnej/národnej úrovni z odvodov zamestnancov a zamestnávateľov do poisťovní (zamestnávateľov 32% a zamestnancov 13,07 %)
- štrukturálny sociálny dialóg je prioritne medzi zamestnancami a zamestnávateľmi a ak treba, až potom sa do toho zapája vláda
- na rozdiel od systému sociálneho zabezpečenia, ktorý je riešený na celonárodnej úrovni, ale politiku trhu práce má na starosti regionálna úroveň. Teda nie je jednotná.
- systém sociálneho zabezpečenia pri nástupe na trh práce v Belgicku - **priemerná mesačná mzda v Belgicku** je 3872 EUR, minimálna mzda je 1051,27 EUR (z nej sa neodvádzajú žiadne sociálne ani zdravotné odvody ani dane), hranica chudoby pre jedno osobovú domácnosť sa pohybuje okolo 850 EUR / mesačne (nájomné je vyššie ako u nás), **rodinná situácia** = počet osôb v domácnosti (bez ohľadu na rodinné väzby alebo stav alebo generačne), ale diskutuje o zmene zákona a upraviť to tak, aby boli dávky viazané na situáciu samostatného človeka a na posudzovanie individuálnej sociálnej situácie jednotlivca, lebo tiež dochádzalo k zneužívaniu systému, napr. že si človek prenajal sám ako jedna osoba prenajal byt niekde, aby dostal oveľa väčší príspevok od štátu.
 - zamestnávanie absolventov - príspevok, ktorý je závislý od mnoho faktorov (napr. vek a rodinnej situácie atď.) „zaradovací príjem, prekleňovací príjem medzi školou a prvým zamestnaním“ vo výške minimálne 293,54 EUR až do max 1150,24 EUR na osobu
 - ak sa absolvent zamestná na trhu práce, dostáva minimálnu mzdu, bežný pracovný týždeň v Belgicku má 38 hod, nárok na minimálnu mzdu vzniká v závislosti od veku a počtu odpracovaných mesiacov, tá sa pohybuje medzi 1051,27 do 1541,67 EUR, má pritom aj nárok na niekoľko príplatkov – 13. plat, príspevky na dopravu z domu do práce, na oblečenie, na „ojazdenie“ bicykla, nárok na vrátenie príspevku do odvodov (ak v tomto podniku, kde pracuje, vládne niekoľko rokov „odborový zmier“), príplatok za nepravidelný pracovný čas, a navýšenie počtu dní dovolenky podľa veku
 - ak zamestnanec stratí prácu, príspevok v nezamestnanosti, príspevok nie je obmedzené časovo, ale znižuje sa jeho výška postupom času, Výška je stanovená na základe poslednej mzdy a tiež závisí od veku, rodinnej situácie, v rozmedzí 523,90 do 1665,68 EUR
 - pre občanov so zdravotným postihnutím existuje niekoľko druhov dávok, príspevkov:
 1. na doplnenie mzdy a nízkeho príjmu (ale aj invalidný dôchodok) – ak teda jeho príjem nedostačuje na prežitie (6 806,55 - 13 613,10 EUR ročne),
 - 2.integračný príspevok, 1 171,74 -10 544,53 EUR ročne),
 3. príspevok pre starších občanov, ktorí potrebujú pomoc
 - špecifický je príspevok pre nepľnoletých občanov (deti alebo mládež) so zdravotným postihnutím, majú nárok na istý rozpočet, požiadajú o služby sami, sami si to vybavujú aj platia - napr. na asistenciu v domácnosti alebo v škole 9 - 45 tisíc EUR ročne
 - porovnateľne si môžu požiadať aj pľnoleté osoby so zdravotným postihnutím so zdravotným postihnutím, je viazaný na konkrétne špecifické úkony - výška nie je stanovená a posudzovaný je individuálne, ale výlučne ako kompenzácia pri práci a inklúzii v spoločnosti
 - ďalším je príplatok ku mzde osoby so zdravotným postihnutím, (nahradza bežnú výšku mzdy) v prípade, že nemôže pracovať na plný úväzok alebo nedostávajú mzdu, ktorá je postačujúca na prežitie. Výška príspevku je závislá od veku a rodinnej situácie a od príjmu od zamestnávateľa (567 - 1134 EUR mesačne)

- príspevok pre osoby so zníženou sebestačnosťou – ten funguje na bodovom systéme
- životné minimum pre všetkých legálnych občanov v Belgicku (vrátane legálnych migrantov) 566,92 - 1133,85 EUR mesačne, pričom to je v Belgicku skutočne hranica chudoby
- Neziskové organizácie asistujú ľuďom pri vybavovaní príspevkov, lebo je to veľmi neprehľadné a zložité pre občana
- **Politika zamestnanosti** - na regionálnej úrovni vo Flámsku došlo k niekoľkým legislatívnym zmenám v tomto smere:
 - program na získavanie praxe, nikto kto nemal prax, mohol 6-18 mesiacov získavať prax a dostával príspevok, ale tieto príspevky boli teraz zrušené,
 - opatrenie na integráciu dlhodobo nezamestnaných osôb s postihnutím na trh práce sú služby zamestnanosti. Je to podporná sieť pre osoby, ktoré z dôvodu osobných alebo spoločenských okolností sú dlhodobo nezamestnané, alebo sa nemôžu zaradiť do bežného pracovného prostredia a vykonávajú podobnú prácu alebo činnosť podobnú zamestnaniu, v porovnateľnom prostredí ako trh práce alebo v službách, vykonávajú ju dobrovoľne a bezplatne pod vedením inej osoby, a pritom im je vyplácaný príspevok ako invalidný príspevok a príspevky na ktoré majú nárok tak, akoby nepracovali,
 - napr. pre starších psychiatrických pacientov, ktorí nikdy nepracovali, prichádzajú do sociálneho podniku - 12 činností - napr. práca na hospodárstve, oprava bicyklov, tvorba kníh atď. je vyplácaný ich príspevok a nedostávajú mzdu, osoby a personál, ktorý ich vedie, sú platení zo štátu. Títo klienti sú zaradení do programu tým, že sú oslovení na psychiatriách cez psychoterapeutov alebo osobných asistentov v rámci denných stacionárov, ale aj nálada v Belgicku je zameraná na osobný rast, pracovná motivácia, preto to berú ako výzvu a tešia sa na to, je o to veľký záujem, chcú to (nie je to tak, že rovnaký príspevok dostanem aj bez práce, keď ostanem doma).
 - špecifickým nástrojom na zaradenie dlhodobo nezamestnaných na trh práce je tiež tvorba podnikov "na mieru" pre konkrétnych nezamestnaných - podľa jeho záujmu, aby sa potom na otvorený trh mohol dostať - napr. pre ľudí z väzenia, dostávajú minimálnu mzdu a asistenčný príspevok na mieru toho človeka podľa potrieb, a po istom čase sa zaradia na trh práce. O tomto systéme je istá právna diskusia, ústavný súd zrušil tento typ sociálnych podnikov. Museli sa preorientovať na bežné sociálne podniky, ale stále sa diskutuje, či by sa nemalo predsa len vrátiť k "šitým na mieru" sociálnym podnikom.
 - Sociálne podniky – špecificky pracovné miesta, pre tých, ktorí sú dlhodobo značne vylúčení z pracovného trhu aspoň 5 rokov z pracovného trhu z dôvodu osobných faktorov a iných spoločenských okolností, zvyčajne veľmi nízke vzdelanie, telesný, alebo iný psychický hendikep, pretrhnuté sociálne väzby, jedná sa zvyčajne o sociálne vylúčených z dôvodu chudoby, bezdomovcov, ľudí s vysokými dlhmi alebo bývalí trestanci.
napr. v obci 30 tisíc obyvateľov a takýto sociálny podnik zamestnáva 650 ľudí
napr. VOORBEELDEN sociálna reštaurácia - po celom Belgicku sú tieto reštaurácie na zácvik, prax, potom by mali pracovníci prejsť na riadny pracovný trh. V princípe vôbec nevidíte, že je to sociálna reštaurácia, ale sociálna je aj tým, že sociálni klienti dostávajú lístky, za ktoré sa v týchto reštauráciách môžu lacnejšie prestravovať.
 - Obchody z druhej ruky sú časté sociálne podniky – všetko čo sa dá z domácností sa repasuje, elektronika, oblečenie, nábytok, ... čo v domácnosti už nepotrebujeme, sa predáva potom v týchto obchodoch, opravuje sa elektronika... , oprava bicyklov, oprava a údržba verejnej zelene (tradične bola zeleň udržiavaná z rozpočtom obcí, teraz údržbu verejnej zelene riešia 100% ľudia zo sociálnych podnikov),
 - časté sú aj sociálne podniky, čo poskytujú služby – veľmi populárne sú: žehliarne, práčovne, pomoc v domácnosti - pri sťahovaní, upratovaní atď. a domácnosti, ktoré majú sociálne problémy dostávajú lístky, vďaka ktorým môžu čerpať služby z takýchto sociálnych podnikov (nemyslím, že tieto služby sú zdarma)
 - sociálne znevýhodnené skupiny obyvateľstva napr. triedia a roznášajú poštu, napr. v menších obciach,

- deti navštevujú povinnú školskú dochádzku už od 2,5 roka, ale rodičia majú problém dovedy, ale preto sociálne podniky riešia aj službu jaslí, škôlok, detských klubov
- ďalšími častými sociálnymi podnikmi sú údržby budov, cintorínov, nabíjajúcich staníc atď.,
- základom je systém šekov či poukazov na služby v Belgicku: napr. mama 90 rokov býva sama v byte, nevie už udržiavať domácnosť, ale má nárok na to, aby si zakúpila šeky, ktoré majú hodnotu 9 EUR (pani ktorá príde upratať, dostane tento šek v hodnote 9 EUR, ale je zapísaná v systéme sociálneho podniku, ktorý jej doplatí, aby mala minimálne minimálnu mzdu, tento rozdiel dopláca štát) efekt: znížil sa počet nezamestnaných a nebolo potrebné vyplácať plnú výšku sociálnych dávok a výrazne sa znížil počet ľudí na čiernom trhu práce.
- kto má nárok na šeky sociálneho podniku? - každý občan Belgicka má nárok na tieto šeky, ale napr. veľmi často to využívajú aj pracujúce matky, čo majú viac detí. Aj ľudia, ktorí napr. strážia deti po skončení vyučovania v škole, aj tých možno vyplatiť týmito šekmi. Náklady štátu sú v tomto veľmi vysoké.
- INICIÁTOR týchto projektov a spôsobov podpory dlhodobo nezamestnaných – zodpovednosť za riešenie sociálnej situácie majú sociálne odbory v obciach, ale v princípe je to len 10% problémových občanov zo znevýhodnených skupín. Preto často MVO v Belgicku, angažovaní občania, dobrovoľníci v nich a je typické, že 80% našich ZŠ je katolíckych (nie štátnych), rovnako je to pri klinikách a nemocniciach, ale ak hovoríme o katolíckych, treba povedať, že len 6% obyvateľov Belgicka chodí do kostola, je nábožensky aktívnych. Tento systém podporil aktívnu spoluprácu vlády a MVO (aj kresťanské) a rada odovzdá starostlivosť a financie MVO, aby ich na najnižšej úrovni realizovali. Toto je ale zároveň základná myšlienka EU - princíp subsidiarity - posúvanie zodpovednosti za určité problémy na nižšiu úroveň. Financie na riešenie sociálnych problémov pre MVO poskytuje väčšinou regionálna úroveň a materiálnu pomoc, alebo budovy na prevádzku poskytujú obce, mesta – teda nižšia lokálna úroveň. Všetky sociálne podniky sú povinné vytvárať vlastné príjmy a komerčne podnikať v bežnom podnikateľskom prostredí. Manažment je v týchto podnikoch veľmi dobre vybudovaný a dokážu konkurovať.
- V Belgicku existujú aj Sociálne banky - špeciálne inštitúcie na finančné pôžičky pre sociálne podniky.
- Právnou formou sociálnych podnikov je nezisková organizácia – teda zisk musí byť investovaný do podniku a nemôže sa rozdeliť medzi zakladateľov a podobne.
- **Otázka:** čo organizáciu neziskového sektora označí, že je to sociálny podnik? Je tam nejaký akreditačný systém? Kto povie, že toto OZ je sociálnym podnikom? **Odpoveď:** Štát stanovuje kritéria na financovanie takéhoto podnikania. Založiť MVO je možné za pár minút cez internet. Ak vyhovie kritériám, môže potom tieto príspevky, financovanie získať, je teda sociálnym podnikom. Tie kritéria sú všetky klasické zákonom definované kritéria pre bežný podnik, a okrem toho sú to kritéria pre zamestnávanie ľudí so znevýhodnením, počet zamestnancov, odborných pracovníkov pre prácu v sociálnom podniku, vedúcich zamestnancov a iné. Neziskovka musí mať 3 osoby v správnej rade a podnikateľský plán.
- **Otázka:** ako veľké sú tie podniky? **Odpoveď:** sú menšie samostatné právne jednotky (20-1200 zamestnancov), často sa ale spájajú do siete, pričom si uchovávajú právnu subjektivitu
- **Otázka:** Majú v Belgicku sociálne podniky svoj status v spoločnosti? Odlišujú sa niečím tieto sociálne podniky oproti iným podnikateľským subjektom? **Odpoveď:** Princíp kvality je aj v sociálnych podnikoch prioritou musia sa vyrovnávať svojou kvalitou bežným službám. Jedine ako viete sociálny podnik rozlíšiť od bežného podnikateľského podniku je to, že legislatívne musí mať sociálny podnik jasne v dokumentoch povedané, že majú sociálny cieľ, sociálne zameranie. To je jediné.
- Právne založenie spoločnosti – sociálneho podniku (2 druhy - Neziskovka bez potreby základného kapitálu, družstvo musí preukázať základný kapitál) a Neziskovka za hodinu to vybaví cez internet, družstvo musí ísť k notárovi. Po založení spoločnosti/vytvorení

právnej formy môže začať fungovať, ale až potom, ako preukáže, že robí sociálny podnik, tak až potom môže ten príspevok dostať, a nie je dôvod, prečo by ho nedostal, Spíňa podmienky, kritéria sociálneho podniku takže to musí dostať – dostane štátnu podporu, kontrolujú naplňajú kritéria. Podpora je o samostatných príspevkoch pre zamestnancov zo sociálnych skupín, pre asistentov týchto pracovníkov, ale môžu si požiadať o príspevok na budovu, prevádzkovanie tohto podniku, energie. Tieto príspevky sú pravidelné a stále. V poslednom čase sú snahy a diskusie o časovom znižovaní príspevkov pri zvyšovaní tržieb sociálneho podniku, ale zatiaľ nelimitované, aby nebolo demotivujúce. Príspevky nie sú časovo obmedzené.

- Majiteľ budovy je obec alebo mesto, zamestnanci sú klienti zo sociálne znevýhodneného prostredia, a asistujúci sú odborníci – ľudia z mimovládok.
- Sociálne banky - kooperatívne banky - investičný systém do finančných inštitúcií - bežný občan sa môže stať investorom banky, má nárok na dividendy zo zisku, pričom ale nie je to jej primárnym cieľom (tvoriť zisk) a je predmetom daňovej úľavy – príspevok do takejto banky. Banka ma za cieľ podporovať sociálne podniky.
- iniciatívy jednotlivcov - napr. u nás v obci je sluchovo postihnutý občan, ktorý sa rozhodol zamerať v reštaurácii na polievky. Má sociálny podnik iba ako jedna osoba. noviny referujú atď. ako zaujímavosť na lokálnej úrovni a veľa susedov sa o to zaujíma, riešil napr. ako by ste ukázali, že paradajková polievka...
- **Otázka:** zaujímavé, je že sa nezameriavate iba na OZP ale širšie. Existuje dôkaz, štatistika, že aj OZP sa vďaka tomu dostali do vyššej zamestnanosti? **Odpoveď:** POZOR kritériá sú niekde také, že do 3 rokov až 60% sa musí dostať na bežný pracovný trh. Ale vieme, že sú tu niektorí pracovníci, ktorí sa na otvorený trh nikdy nedostanú. (netýka sa to výlučne OZP)
- každý sociálny podnik má odborného zamestnanca, ktorý vyhľadáva a pracuje na odbornej úrovni so sociálne znevýhodnenou osobou (rieši jeho kompenzácie, dávky, bývanie, rodinné vzťahy atď.), ale teraz prebieha zmena z toho, že sociálny podnik vyhľadáva sociálne znevýhodneného človeka na po novom pomoc človeku zadefinovať si, čo chce a sociálne podniky sa následne snažia vytvoriť podmienky a prácu podľa toho - sociálny pracovník obce alebo zdravotnej či sociálnej poisťovne, títo hľadajú riešenia aj cez sociálne podniky, ale slabiny tohto systému sú: 1. ľudia s mentálnym postihnutím nie sú schopní objektívne posúdiť najlepšiu voľbu, 2. klienti nevedia aké majú možnosti, preto časť balíka na konkrétne poskytovanie služieb ide na poradcov obce, zdravotné alebo sociálne poisťovne
- výber a kontraktovanie sociálnych podnikov - môžu byť 2 v 1 meste? v realite aj v menších obciach je viac podnikov s rovnakou činnosťou, pri vypísaní verejného obstarávania sú si konkurenciou, ale snažíme sa tomuto predísť špecializáciou v danom sektore, aby sme si navzájom nekonkurovali.

PÁL CSONKA A NÁNDOR NÉMETH:

- Pál Csonka - predstavil Maltézskeho rytierov a viacero organizácií združených pod nich - pred 10 rokmi sme prestali robiť len klasické charitatívne činnosti, ale prešli sme do pomerov ľudí v chudobe, zistili sme, že potrebujú úplne iný druh pomoci a odborné nástroje pomoci - tvorba sociálneho hospodárstva (s.r.o-čky, družstvá, školy, voľnočasové skupiny)
- Nándor Németh - špecialista regionálneho rozvoja - po 1990 a zrušení sa pracovného trhu sme v Maďarsku vymysleli riešenie, že znevýhodnení uchádzači o zamestnanie museli absolvovať zdravotné vyšetrenie u lekára a boli preložení na invalidný dôchodok, bola len 1 forma podpory štátnej, väčšinou na vidieku v spojitosti s poľnohospodárstvom a bol to sociálny program - bol záujem obrábať pôdu, zo štátu ju nemal kto obrábať, tak poskytli veľmi malú čiastku tým, ktorí chceli. Z tejto podpory bola možnosť zakúpiť semená, zvieratá, obrábacie stroje atď., teda aby štát podporoval poľnohospodársku činnosť rodín, aby aspoň trochu pomohol boju voči chudobe. Na celoštátnej úrovni ale prekvapil záujem o túto podporu, v súčasnosti vláda na ňu míňa 1 mil EUR. Cieľovou skupinou boli dlhodobo nezamestnaní, mnohohodetné rodiny a Rómovia. Za 25 rokov nenastali výrazné zmeny. Táto forma podpory je najrozšírenejšia práve v oblastiach

najväčšej chudoby v Maďarsku. Tiež platí kvótny systém. Na aké dlhé obdobie dostanú podporu - každý rok sa mení.

- Na základe soc. systému poskytnutia pôdy sa vytvoril ďalší podporný systém - sociálne družstvá do legislatívy v 2006. Podstata sociálnych družstiev je v tom, že štát umožní tvorbu soc. družstva viacerým znevýhodneným ľuďom, pričom je to tradičná forma podnikania zaregistrovaná v obchodnom registri, zaužívaný podnik a má vlastné daňové číslo, nie je potrebné základné imanie alebo kapitál, musí mať aspoň 7 zakladateľov. Príspevky EU cez kooperatívny program - ak sa spoja viaceré organizácie a napíšu grant z EU regionálnych fondov, môžu získať finančnú podporu. Práve preto, že táto podpora je možná a častá, v Maďarsku je momentálne 3 tisíc sociálnych družstiev. Väčšina z nich nevykonáva konkrétnu činnosť, je to prázdna forma, kým nezískajú finančnú podporu. Činnosť družstiev je v oblasti poľnohospodárstva, priemyslu aj v službách (nie sú porovnateľné s jednotnými roľníckymi družstvami), napr. Debrecín (2.najväčšie mesto v Maďarsku) sociálne družstvo s činnosťou – mladé mamičky po materskej vytvorili družinu (detské centrum), využili finančné prostriedky, je tam aj dopyt po tejto službe, družstvo vytvára právny rámec a je oprávnené aby bolo financované z EU zdrojov.
- Napr. poľnohospodárske družstvo, kde riešia spracovanie zeleniny a ovocia - profit je cieľom, ale prerozdeľuje ho nie ako dividendy zakladateľom, ale na rozvoj sociálneho podniku ďalej vrátane na vytvorenie ďalších pracovných miest alebo na podporu rodín členov sociálneho družstva.
- ak zamestná nezamestnaného človeka, ten môže byť vyplatený nielen finančne, ale aj "in natura", teda plodmi z družstva
- o finančnú podporu sa môžu uchádzať aj obce, ale len tie, ktoré sú na mape chudoby a kde žije aj najviac Rómov (najmä v segregovaných lokalitách)
- systém verejnoprospešných prác - vymenil systém poskytovania dávok v nezamestnanosti, teda mesačne aktér dostáva 170 EUR mesačne, teraz už verejnoprospešné práce súvisia so sociálnymi družstvami (výrobné pásy, výrobné družstvá, nielen poľnohospodárstvo)
- príklad konkrétneho programu (vzdelávanie, zamestnávanie, socializácia a kultúra) - napr. 2 podniky na spracovanie mäsa a zaváraniny (všetky produkty ktoré vypestujú (ovocie, zelenina, ale aj vychovávajú prasatá) nepredávajú ako prvotnú surovinu, ale spracujú a predávajú spracované produkty – klobása, slanina, asi aj mäso, ale čalamády, paradajkové pyré, kompót, a rôzne maďarské špeciality (domáce balenia – pre rodiny, ale aj veľké balenia pre jedálne, reštaurácie...)
- podnik ako sociálne družstvo a tam patria aj rodinní príslušníci zamestnancov a maltézski rytieri, preto aj ZŠ pre deti zamestnancov, ktorí ajedia výrobky, ktoré rodičia vyrobia,
- zamestnanci dochádzajú za prácou aj 10 km, preto by bolo výhodnejšie aby sme im vytvorili prácu u nich
- zakladáme sociálne družstvá tam, kde sa riadne podnikanie neuživí
- Je možné hradiť školské obedy detí zamestnancov družstva zo zisku sociálneho družstva, ale zákon ukladá povinnosť využiť zisk aj na kultúru a vzdelávanie a turistiku
- V Maďarsku majú zákon o sociálnych družstvách už 10 rokov a aj vzťahujúce a nadväzujúce sa zákony vychádzajú z občianskeho zákonníka
- Nové zákony o sociálnych podnikoch v štátoch EU by mali vznikať v intenciách EU legislatívy sociálneho podnikania
- čo s neúspešnými sociálnymi podnikmi?

Čo by Vás mohlo zaujímať. Niekoľko odkazov od Bruna Machielsa.

This are websites with information about the topic of your conference.
Some of this websites have pages in English.

Cooperative bank

<http://www.hefboom.be/>

<http://www.volksvermogen.be/>

Initiatives from the civil society.

<http://www.groepintro.be/nl/>

<http://www.arktos.be/>

<https://www.wasewerkplaats.be/>

Labour office and work in the social economy

<http://www.werk.be/online-diensten/tewerkstelling-en-sociale-economie/beschutte-werkplaatsen>

<https://www.vdab.be/werkinzicht/socialeconomie.shtml>

Work for people with a limitation (handicap)

<http://www.vaph.be/vlafo/view/nl/464112-Tewerkstelling.html>

Publications of the university of Antwerp (most in English) OASES Group specialised in poverty and work

<https://www.uantwerpen.be/nl/onderzoeksgroep/oases/onderzoek-en-publica/publicaties/>